

з попередніх уроків про жест-привітання «потиск руки». Сформулюйте й запишіть 2-3 правила вживання цього жесту.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Перспективу подальших наукових розвідок в даному напрямку вбачаємо у висвітленні сутності таких артефактів мовленнєвої діяльності вихователя як жести, міміка, погляд очей, усмішка тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А.М. Культура речевого общения детей дошкольного возраста / А.М.Богуш, Е.П.Аматьева, С.К.Хаджирадева//. – Х. : Ранок, 2011. – 238 с.
2. Косенко Ю.В. Особенности невербальной передачи информации в процессе межкультурной коммуникации/ Ю.В.Косенко// «Филологические трактаты», 2010. №1. – С. 5-11.
3. Олійник О. Ораторське мистецтво юриста./О.Олійник// Навчальний посібник. Київ. : Кондор, 2009. – 210 с.
4. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам. - Нижний Новгород, 1992. – 257 с.
5. Педагогична майстерність / І. А. Зязюна, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – К., 1997.
6. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация./ С.Г.Тер-Минасова// – М., 2000. – 624 с.
7. Ekman P., Friesen W.V. Unmasking the Face. Engelwood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1975. – 212 p.
8. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли других по их жестам. - Нижний Новгород, 1992. – 257 с.
9. Словник іншомовних слів. – М., Рус. Яз, 1998. – 806 с.
10. Фаст Дж. Язык тела. Как понять иностранца без слов. – http://www.klex.ru/books/communication/body_lang.rar
11. Scherer K. R. Component Models of Emotion Can Inform the Quest for Emotional Competence. In G. Matthews, M. Zeidner, and R. D. Roberts (Eds.), The Science of Emotional Intelligence: Knowns and Unknowns. – New York: Oxford University Press, 2007. – P. 101-126.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ: ВІД УПРАВЛІННЯ ДО САМОУПРАВЛІННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН)

*УДК 371.388:5.
Крива Марія*

У статті розглянуто особливості організації дослідницької діяльності учнів на матеріалі природничих дисциплін, проаналізовано шляхи ефективного управління дослідницькою діяльністю.

Ключові слова: творча особистість, дослідницька діяльність, управління дослідницькою діяльністю.

В статье раскрыты особенности организации исследовательской деятельности учащихся на материале естественнонаучных

дисциплін, проаналізовані шляхи ефективного управління дослідницькою діяльністю.

Ключевые слова: творческая личность, исследовательская деятельность, управление исследовательской деятельностью.

The article explores the characteristics of research pupils based on natural sciences, analyzed how effective management of research.

Keywords: creative personality, the research activities, management research.

У сучасних умовах, коли є важливими питаннями формування творчої особистості учня, здатної на подальший саморозвиток і самостійне поповнення знань та умінь упродовж усього життя, особливої актуальності набуває дослідницька діяльність учнів.

Позитивний вплив дослідницької діяльності на розвиток окремих творчих якостей особистості відображено у сучасних дослідженнях С. С. Бакулєвської, Г. К. Байдельнікової, Н. А. Бойко, А. В. Губенка, В. П. Кисільової, Л. І. Корміної, І. А. Кравцової, О. Л. Кошелевої, Л. С. Левченко, Н. Г. Недодатко, В. А. Редіної, Б. Г. Скоморовського, В. І. Смагіна, В. В. Тесленка та ін.

Аналіз наукових праць, пов'язаних з досліджуваною проблематикою, дозволив виявити низку наявних суперечностей між соціальною потребою у розвитку творчих особистостях, які здатні займатися дослідницькою діяльністю та недостатньою сформованістю умов для її розвитку і саморозвитку в навчально-виховному процесі сучасної школи; необхідністю вдосконалення організації дослідницької діяльності й недостатньою розробленістю технології та конкретних засобів організації цієї діяльності в процесі вивчення природничих дисциплін.

Незважаючи на посилену увагу до проблеми організації дослідницької діяльності учнів, низка її аспектів залишається недостатньо вивченими. Аналіз результатів педагогічної практики показує, що питанням розвитку дослідницьких умінь і творчих здібностей учнів у системі шкільної освіти все ще не приділяється належної уваги. Зважаючи на це, необхідним є удосконалення організації дослідницької діяльності учнів та підвищення ефективності за її управлінням, що стало метою даного дослідження.

В контексті здійсненого дослідження важливим є аналіз сутності і особливості дослідницької діяльності учнів. Ми погоджуємося з думкою Р. Г. Іванова, А. Г. Іодко, що дослідницька діяльність, — це сукупність дій пошукового характеру, які ведуть до відкриття невідомих фактів учням, теоретичних знань і способів діяльності [2, с. 28].

Загалом дослідницька робота учнів спрямована на здобування суб'єктивно нових знань, тобто тих знань, що є новими для кожного окремого учасника дослідницької діяльності, як самостійний вид навчально-пізнавальної діяльності здійснюється на всіх рівнях освітньої системи.

Важливо зазначити, що у процесі дослідницької діяльності формується дослідницька компетентність [5], характерологічні особливості учня, індивідуальність (звільнення від стереотипів), відбуваються зрушення в психічному розвитку особистості, учень набуває знань і культури дослідницької діяль-

ності (оволодіння сучасними методами пошуку, обробки та використання інформації, освоєння різних методів дослідницької діяльності).

Для досягнення цієї мети, відповідно до наших досліджень, необхідно сформувати стійкий інтерес учнів до дослідницької діяльності, забезпечити високий рівень володіння дослідницькими вміннями і навичками, виробити індивідуальну стратегію пізнання; розуміння ціннісної ролі досліджень.

У контексті здійснюваного дослідження заслуговує на увагу той факт, що підготовка вчителя до організації дослідницької діяльності учнів може відбуватися за наступними етапами: аналіз змісту навчального матеріалу, визначення його новизни, пізнавального та практичного значення; цілеспрямований відбір питань, які дають можливість створювати проблемні ситуації; формування основної проблеми й визначення проблемних ситуацій, спрямованих на її розв'язування; добір матеріалу, який збуджує пізнавальний інтерес і сприяє створенню позитивної мотивації; визначення розумових операцій і навчально-дослідницьких умінь, якими оволодіватимуть учні; добір методичних прийомів, планування способів діяльності учнів, розроблення структури уроку; підготовка демонстраційного і лабораторного експерименту, алгоритмічних та евристичних приписів, засобів наочності, які сприяють формуванню й осмисленню навчальної гіпотези; планування етапів роботи, уточнення способів керування дослідженням школярів, визначення взаємодії вчителя та учнів; прийняття рішення про доцільність обраної структури дослідницької роботи [6, с.38-39].

Аналізуючи проблеми розвитку дослідницьких умінь, Г. Ващенко вважає, що дослідницька діяльність повинна мати плановий характер, для того, щоб краще була усвідомлена мета. Учень повинен наперед уявляти собі всі головні моменти роботи. Окрім того, він повинен знати, які саме явища, навіть у якій послідовності, він спостерігатиме. Очевидно, що такий план не повинен ставити учня-дослідника в строгі межі. Завдання плану – тільки допомагати йому в процесі роботи, забезпечити йому найпродуктивніший спосіб роботи [1].

Серед форм організації дослідницької діяльності можна виділити наступні: урок (відповідний рівень дослідницьких компетентностей формується в процесі урочної роботи за умови використання вчителем різних видів дослідницьких завдань, проведення лабораторних та практичних робіт); семінар (семінари-диспути); факультативи та гуртки, спрямовані на засвоєння методології дослідницької діяльності з ілюстрацією способів постановки та реалізації дослідницьких завдань; практикуми; екскурсії, під час проведення яких застосовується дослідницький підхід; конференції і конкурси – форми презентації дослідницької діяльності; тематичні клуби та молодіжні об'єднання (наукові товариства, малі академії наук тощо).

Наголошуємо на тому, що дослідницьке навчання у процесі вивчення природничих дисциплін повинне містити альтернативні точки зору, сумніви в достовірності висновків під час ознайомлення з природничими фактами, процеси, матеріал лабораторних та практичних робіт повинен стимулювати учнів висувати ідеї.

Як свідчить аналіз практики, під час організації дослідницької діяльності учнів, вчитель повинен враховувати відповідність вікових та розумових особливостей розвитку школяра, а також паралельність і послідовність форму-

вання дослідницьких умінь і навичок. На наш погляд, важливим є раннє залучення учнів до дослідницької діяльності, що позитивно впливає на підтримку і розвиток допитливості та ініціативності дитини. Разом з тим не слід забувати, що школярі, особливо старшокласники, у процесі дослідницької діяльності повинні засвоїти не тільки емпіричні методи пізнання, а й навчитися теоретично підкріплювати свої дослідження, висувати гіпотези, створювати моделі.

У процесі навчання необхідно постійно ускладнювати дослідницьку діяльність учнів. Методи проведення залежить від багатьох факторів, і перш за все від особливостей змісту навчального матеріалу. Характер змісту матеріалу обумовлює варіативність методу навчання і відображається на структурі уроку, що включає дослідження учнів. Зауважимо, що важливим в організації дослідницької діяльності є акцент на засвоєння власне процесуальної сторони дослідницької діяльності, а також спілкування між учнями і вчителем.

Як свідчить аналіз практики, оптимальна організація дослідницької діяльності учнів на уроках із природничих дисциплін ефективна за умов, які передбачають підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для цілеспрямованої роботи з дітьми, схильними до дослідницької діяльності; вдосконалення змісту освіти на принципах варіативності, створення навчально-методичних розробок для роботи учнівських дослідницьких об'єднань; покращення матеріально-технічної бази навчальних закладів; розвиток психолого-педагогічного супроводу дослідницької діяльності учнів і педагогів.

Важливою умовою ефективної організації дослідницької діяльності учнів є здійснення компетентного управління цим процесом.

Систематизуючи різні підходи дослідників щодо функцій управління (В.С. Баймаковський, Є.С. Березняк, Б.С. Кобзарь, Ю.А. Конаржевський, Н.С. Сунцов, Р.Х. Шакуров) С.О.Сисоева зазначає, що в управлінській діяльності керівників і вчителів шкіл виділяються такі операційні функції управління, як планування, організація, координування і контроль. При цьому функція діагностики органічно входить у функцію контролю і передбачає в управлінській діяльності вчителя контроль за рівнем знань, умінь і навичок учнів [3, с.158].

Пропонуємо такий функціональний розподіл обов'язків відповідальних осіб в організації дослідницької діяльності школярів на матеріалі природничих дисциплін.

Відділи освіти міської ради, (обласної адміністрації) забезпечують прогнозування розвитку загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти; сприяють організації та реалізації варіативної складової змісту загальної середньої освіти (наприклад, факультативи, гуртки дослідницького спрямування); організують навчання обдарованих дітей, проводять в установленому порядку конкурси, олімпіади та інші змагання серед учнів; сприяють матеріально-технічному забезпеченню навчальних закладів для проведення дослідницької діяльності.

Директор школи визначає цільові орієнтири дослідницької діяльності учнів; вдосконалює систему організаційно-педагогічного забезпечення та підтримки наукової роботи учнів, встановлює взаємостосунки із вищими навчальними закладами, науково-дослідними інститутами, контролює за про-

веденням методичної роботи вчителів щодо використання дослідницьких, проектних та інших технологій навчання.

Заступник директора з навчально-виховної роботи школи координує діяльність адміністративно-педагогічного персоналу за організацією дослідницької діяльності в школі; проводить методичну роботу з вчителями щодо використання дослідницьких, проектних і інших технологій навчання; дає оцінку стану дослідницької діяльності в школі, аналізує і коригує дослідницьку діяльність в школі.

Заступник директора з виховної роботи школи планує і координує проведення позаурочної дослідницької діяльності учнів.

Педагог-організатор сприяє проведенню позаурочної дослідницької діяльності (позашкільних заходів, конкурсів), підготовці до дослідницьких конкурсів; пропагує і популяризує наукову діяльність, залучає дітей до участі у роботі МАН.

Психолог проводить діагностику, спрямовану на виявлення обдарованих дітей, а також дітей, схильних до дослідницької діяльності; організовує корекційно-розвивальні заняття з учнями із розвитку пам'яті, уваги, логічного мислення, творчого мислення, стимулює розвиток дослідницьких якостей учнів; проводить просвітницьку роботу з педагогами, які допомагають учням займатися дослідницькою роботою, з батьками, діти яких займаються дослідницькою роботою; визначає психологічну готовність вчителів до організації науково-дослідницької роботи з учнями [4].

Бібліотекар допомагає підбирати учням відповідну літературу для проведення дослідницької роботи.

Вчитель інформатики надає консультації щодо використання різних комп'ютерних програм (для обробки результатів – Microsoft Office Excel, для презентації результатів – Microsoft Office Power Point, Paint), користування всевітньою мережею Internet.

Вчитель-предметник залучає учнів до урочної та позаурочної дослідницької діяльності, використовує дослідницький метод під час викладання природничих дисциплін; складає приблизний перелік тем дослідницьких робіт; надає допомогу учням у виборі тем для дослідження; здійснює поточне керівництво, надає методичну, організаційну допомогу в проведенні дослідження; складає разом з учнем робочу програму дослідження; надає допомогу учням при підготовці до виступу на конференціях різного рівня; допомагає учням у їхньому становленні як майбутніх науковців і дослідників.

Спеціаліст вузького профілю (працівники науково-дослідних установ, викладачі університету, яких запрошує до співпраці керівник дослідницької роботи) консулює керівників учнівських дослідницьких робіт.

Батьки сприяють і заохочують дітей до дослідницької діяльності учнів.

Для ефективного управління процесом формування творчої особистості потрібно створити необхідні умови для ефективного включення учнів у дослідницьку діяльність.

До *організаційних* умов ефективного управління організацією дослідницької діяльності учнів ми відносимо створення творчої групи учителів, які можуть забезпечити творче середовище та переживання творчого стану: натхнення, осяяння, емоційної жвавості, психологічного комфорту; демократичні

відносини; позитивного прикладу та активного залучення до дослідницької діяльності;

Не менш важливими є *інформаційні* умови, які передбачають

- психологічну діагностику і підтримку творчих учнів;
- наявність літератури про дослідницьку діяльність;
- випуск дослідницьких стінгазет, бюлетенів тощо;
- доступ до інформації для учнів, вчителів і батьків про проведення дослідницьких конкурсів, вимоги для участі в конкурсі.

Психологічні умови включають:

- діагностику творчих здібностей учнів, виявлення дітей, схильних до дослідницької діяльності;
- проведення тренінгів зі школярами, які займаються дослідницькою діяльністю;
- психологічну підготовку та супровід учнів до участі в різних конкурсах, турнірах.

До *дидактичних* умов ми відносимо:

- наявність інтегрованої програми інваріантного та варіативного компоненту навчального плану на основі дослідницької діяльності;
- цілеспрямовану і систематичну дослідницьку діяльність;
- особистісно орієнтований та диференційований підхід до учня, що реалізується за допомогою великої кількості курсів за вибором, використання елективних курсів, виконання індивідуальних дослідницьких робіт;
- врахування вікових особливостей учнів – формування дослідницьких умінь повинно здійснюватися на доступному для дитячого сприйняття рівні, власне дослідження повинно бути посильним, цікавим і корисним для учня;
- проблемний виклад матеріалу.

Як свідчить аналіз практики, *методичні* умови включають:

- наявність відповідної методичної літератури щодо організації дослідницької діяльності учнів (для вчителів, учнів, батьків);
- проведення методичних об'єднань вчителів з метою інформування та обміном досвіду проведення дослідницької діяльності серед обдарованої молоді;
- діагностичне опитування учнів та вчителів щодо їхнього відношення до дослідницької діяльності, застосування її результатів на практиці.

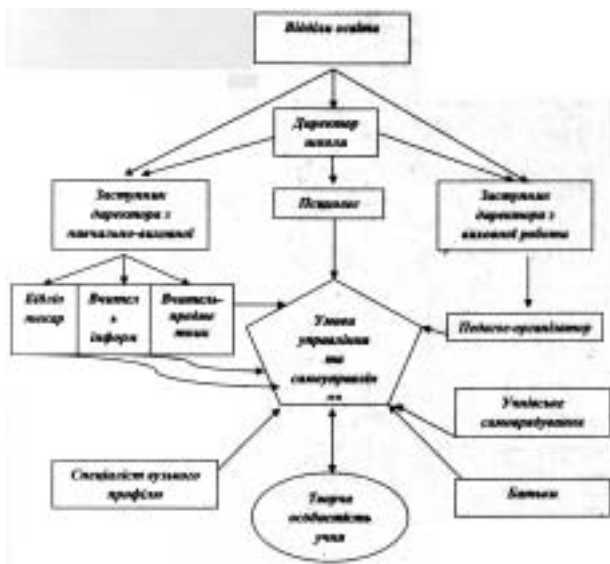
Створенню *педагогічних* умов сприяє:

- організація діяльності шкільного наукового товариства в межах учнівського самоврядування та обмін досвідом між товариствами;
- формування дослідницької культури учнів компетентними вчителями шляхом проведення самостійних досліджень;
- залучення учнів до факультативів, гуртків дослідницького спрямування;
- проведення навчальних практик за допомогою дослідницького методу.

Підсумовуючи можна зазначити, що формування творчої особистості в процесі дослідницької діяльності на матеріалі вивчення природничих дисциплін, повинно реалізовуватися як гармонійна взаємодія всього педагогічного колективу із батьками, спеціалістами вузького профілю, учнівським самоврядуванням (див. мал. 1).

На наш погляд, важливим у контексті здійснюваного дослідження є те, що очікуваним результатом компетентного управління організацією дослідниць-

кої діяльності учнів є самоуправління як свідомо цілеспрямована дослідницька діяльність, яка є обов'язковою умовою формування творчої особистості учня.

Мал. 1. Управління організацією дослідницької діяльності (урочної та позаурочної) учнів на матеріалі природничих дисциплін.

Спосіб формування творчої особистості учня існує чимало, але власне залучення до дослідницької діяльності є одним із найефективніших, оскільки є результативним засобом досягнення однієї із найважливіших цілей освіти: навчити дітей самостійно мислити та вирішувати проблеми.

Список літератури:

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: [Підручник для педагогів] / Григорій Ващенко. – К., 1997. – 415 с.
2. Иванова Р. Г., Иодко А. Г. Система самостоятельных работ учащихся при изучении неорганической химии : кн. [для учителя] / Р. Г. Иванова, А. Г. Иодко. – М. : Просвещение, 1988. – С. 28.
3. Сисосва С. О. Основи педагогічної творчості : [Підручн. для студ.] / С.О. Сисосва. – К. : Міленіум, 2006. – С.158.
4. Система работы по интеллектуально-творческому развитию учащихся [Электронный ресурс] / И.В. Рождественская. Режим доступа к журн.: http://www.researcher.ru/issledovaniya/pedagogika/a_3rqw48.html.
5. Ушаков А. А. Развитие исследовательской компетентности учащихся общеобразовательной школы в условиях профильного обучения: автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „общая педагогика, история педагогики и образования” / А. А. Ушаков. – Майкоп, 2008. – 33 с.

6. Шеремет, Т. Підготовка вчителя до організації дослідницької діяльності учнів / Т. Шеремет // Біологія і хімія в школі. – 2006. – №5. – С. 38-39.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЮВЕЛІРНОЇ СПРАВИ

УДК: 331.7 + 739.270.92 + 371.302.81

Мартенчук М.Д.

Проаналізовані поняття «компетентісний підхід», «компетентність», «ключові освітні компетентності» у психолого-педагогічній літературі. Акцентовано увагу на визначенні сутності професійно-творчої компетентності майбутніх фахівців ювелірної справи. Розглянуто основні положення компетентісного підходу до підготовки сучасного фахівця.

Ключові слова: компетентісний підхід, компетентність, ключові компетентності, професійно-творча компетентність, фахівець ювелірної справи.

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД К ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ЮВЕЛИРНОГО ДЕЛА

Проанализированы понятия «компетентностный подход», «компетентность», «ключевые компетентности» в психолого-педагогической литературе. Акцентировано внимание на определении сущности профессионально-творческой компетентности будущих специалистов ювелирного дела. Рассмотрены основные положения компетентностного подхода к подготовки современного специалиста.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетентность, ключевые компетентности, профессионально-творческая компетентность, специалист ювелирного дела.

THE COMPETENCE APPROACH TO THE PREPARATION OF THE FUTURE SPECIALISTS IN JEWELERS

Concepts “the competent approach”, “competence”, “key competencies” are analyzed in the psycho-pedagogical literature. Here was also paid attention to the definition of essence of professional-creative competence of the specialists in jewelers. The main provisions of the competence approach to the preparation of the modern professional.

Key words: the competent approach, competence, key competencies, professional-creative competence, specialists in jewelers.

Постановка проблеми. Сучасна освіта у всьому світі відчуває значні зміни, що стосуються не тільки питань змісту навчальних матеріалів, а й технологій та форм їх передачі. Передача знань – важливий процес, від якого залежить якість засвоєння знань, і, що важливо, успіх формування необхідних життєвих навичок. Освітня сфера, віддзеркалюючи ті процеси, що відбуваються у суспільстві, перебуває під впливом трансформації та глобалізації. Адаже на ринку праці у суспільстві для людини важливим є не тільки володіння необхідним обсягом